وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

دفتر امور اقتصادی

خبرنامه علمی- تحلیلی

سال چهارم، شماره ۳، مرداد و شهریور ۱۴۰۳

یادداشت تحلیلی: دغدغه باغ داران پسته کار از قیمت محصول در بازار..... ۳
مرور گزارش‌های تحقیقاتی: بررسی چگونگی نشر ارقام جدید زراعی دیم به عرصه‌های تولیدی..... ۶
یافته قابل ترویج: مراحل ارزیابی اقتصادی و زیست محیطی استفاده از سایبان در باغات انار..... ۸
راهکارهای افزایش تولید و صادرات گیاهان دارویی در استان فارس..... ۱۰
مفاهیم اقتصادی-اجتماعی: کشاورزی بازآفرین..... ۱۱
مقالات: Modeling the linkage between climate change, CH4 emissions and land use with Iran's livestock production: A food security perspective..... ۱۲
Pathology of the licensing process for medicinal plants exploitation in the field of natural resources..... ۱۳
معرفی کتاب: کاربست خوشه کسب و کارهای کشاورزی و فنون تسهیلگری در توسعه روستایی ۱۴
معرفی روش تحقیق: گروه کانونی..... ۱۵
خلاصه وبینارهای آموزشی ۱۷
رویدادهای خبری ۱۹

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

دفتر امور اقتصادی

مدیرمسئول: علیرضا نیکویی

سردبیر: صفت اله رحمانی

مدیر داخلی: ندا علیزاده

اعضای هیئت تحریریه (به ترتیب الفبا):

بهروز حسن‌پور

باقر حسین پور

ندا علیزاده

احمد محدث

مهرنوش میرزایی

علیرضا نیکویی

حمیدرضا وجدانی

همکاران این شماره:

علیرضا نیکویی-مهرنوش میرزایی-رضا صداقت- محمد عبداللهی-رویا فردوسی- صفت الله رحمانی- ابراهیم زارع- فاطمه عسگری- سید جعفر سید اخلاقی- حسین حیدری- محرم عین اللهی- محم.د محمد قاسمی- ندا علیزاده.

دغدغه باغ داران پسته کار از قیمت محصول در بازار

نویسنده: دکتر رضا صداقت و دکتر محمد عبدالهی عزت ابادی*

این روزها فصل برداشت طلای سبز در ایران آغاز شدهاست. به طورمعمول، باغ داران پسته کار پسته خود را به دو شکل پسته تر(کال و یا رسیده) و یا پسته خشک به بازار مصرف عرضه می کنند. به دلیل فقدان شبکه رسمی توزیع پسته، اطالعات دقیقی از سهم عرضه پسته تر در بازار وجود ندارد، ولی آنچه مسلم است، سهم آن نسبت به عرضه پسته خشک خیلی کمتر می باشد. معموال باغ داران پسته کار خرده مالک و بیشتر در استان های تازه پسته کاری شده، پسته خود را به صورت تر عرضه می کنند.

از جمله علل اصلی عرضه پسته تر را می توان، نبودن امکانات فرآوری و انبارداری مناسب، بی دردسر بودن فروش پسته تر و نیاز مالی و فوری باغ داران خرده مالک به پول پسته فروخته شده برای پرداخت بدهی های سال زراعی گذشته و یا تامین منابع مالی برای مدیریت باغ در سال زراعی پیش رو دانست و البته در هر منطقه دالیل مختلف دیگری هم می تواند باشد که ویژه آنجاست. برای مثال در برخی مناطق متاسفانه نا امنی و دزدیده شدن محصول در باغ به عنوان یک دغدغه مهم تبدیل شده و باغ داران تشویق می شوند تا محصول خود را هر چه زودتر و حتی به صورت کال(نرسیده) برداشت نموده و عرضه کنند.

در کشور ما قیمت پسته چه به صورت تر و یا خشک در بازار آزاد تعیین می شود و متولی خاصی برای تعیین قیمت ندارد. قیمت پسته خشک در بازار عمده فروشی داخلی، تابع عرضه و تقاضای داخلی و جهانی و قیمت جهانی پسته و نیز نرخ تبدیل ارز خارجی به ریال می باشد. قیمت پسته خشک در بازار خرده فروشی داخلی تابع قیمت پسته عمده فروشی، عرضه و تقاضا در بازار داخلی، هزینه بازاریابی و سود واسطه های بازار است که گاهی ممکن است تا دو برابر قیمت عمده فروشی در بازار داخلی هم برسد. قیمت پسته تر نیز تابع قیمت پسته خشک در بازار عمده فروشی، عرضه و تقاضای پسته تر در بازار داخلی، هزینه های بازاریابی و سود واسطه ها است.

در سال جاری باغ داران از قیمت پسته پیشنهادی خریداران به شدت ناراضی هستند، چون قیمت فعلی پسته از قیمت متوسط دو سال گذشته کمتر است، در حالیکه هزینه تولید پسته طی دو سال اخیر تقریبا دو برابر شده است. همانطور که گفتیم قیمت پسته در بازار عمده فروشی تابع قیمت جهانی و نرخ تبدیل ارز حاصل از صادرات به ریال است. طی سالهای اخیر قیمت جهانی پسته روند ثابتی و گاهی نزولی را دنبال کرده است که دلیل آن روند فزاینده تولید و عرضه پسته در بازار جهانی و تورم پایین در بازارهای جهانی محصول است. پیمان سپاری ارزی هم سبب شده است تا نرخ تبدیل ارزصادراتی همواره تحت کنترل و در سطحی پایین تر از نرخ ارز بازار آزاد قرار گیرد. هزینه فزاینده تولید پسته نیز تحت تأثیر تورم بالای اقتصاد ایران و تغییر شرایط اقلیمی و آبی و خاکی می باشد که در سال های اخیر این تغییرات نسبتا شدید بوده و باغ داران را متحمل هزینههای بیشتری برای مقابله با آن نموده است.

بر اساس آمارهای منتشر شده توسط وزارت جهاد کشاورزی و انجمن پسته ایران، میانگین تولید در هکتار در کشور در سال های اخیر به حدود۰۵۵کیلوگرم رسیده است. میانگین هزینه تولید در هکتار با مدیریت معمولی برای دستیابی به عملکرد متوسط۰۵۵کیلوگرمی، حدود۰۵۵میلیون تومان در هکتار در سال است. با در نظر گرفتن قیمت فروش متوسط هر کیلو گرم پسته حدود۰۵۵هزار تومان، سود خالص تولید پسته با عملکرد متوسط صفر می باشد.

البته هزینه های تولید در نظرگرفته شده صرفا هزینه جاری سالیانه می باشد که اگر هزینه سرمایه گذاری مربوط به سالهای قبل از ثمردهی پسته محاسبه شود، هزینه تولید خیلی بیشتر از این مقدار خواهد شد. بنابراین آنچه به عنوان آستانه تولید اقتصادی به میزان۰۵۵کیلوگرم در هکتار محاسبه شده صرفا برای باغ های پسته مثمر و بیشتر باغ های قدیمی است. طبیعی است آستانه تولید اقتصادی برای هر گونه سرمایه گذاری جدید بیشتر از این مقدار و بر اساس برآوردهای انجام شده، به میزان تقریبی۰۵۵۵کیلوگرم در هکتار محصول است.بنابراین برای هر گونه سرمایه گذاری جدید، باغ داران بایستی توجه داشته باشند که صرفا اگر پتانسیل تولید متوسط هر ساله پسته در آن منطقه بیشتر از۰۵۵۵کیلوگرم در هکتار پسته خشک باشد، نسبت به تولید پسته اقدام نمایند، در غیر این صورت سرمایه گذاری توجیه اقتصادی در بلندمدت ندارد.

* اعضای هیئت علمی اقتصادی، پژوهشکده پسته کشور

۱. یادداشت تحلیلی

تحقیقات اقتصادی در سال های اخیر در واحد اقتصادی پژوهشکده پسته نشان داد که قریب۰۵درصد باغ داران پسته کار در استان کرمان که اغلب خرده مالک و دارای شرایط نامساعد از نظر منابع پایه آب و خاک هستند و در مجموع حدود۰۵درصد از سطح زیر کشت پسته را دارند، عملکرد در هکتار کمتر از میانگین یعنی کمتر از۰۵۵کیلوگرم دارند و بنابراین در آستانه تولید غیر اقتصادی بوده و یا به طور کامل غیر اقتصادی هستند. دلیل بقای تولید توسط این گروه از باغ داران عبارتند از: نخست امید به آینده بهتر. دوم از آنجا که حداقل۰۵درصد هزینه جاری تولید سهم نیروی کارگری است و معمولا کشاورزان خرده مالک خودشان کار می کنند، لذا دستمزد نیروی کار عمال نصیب خودشان می گردد. ادامه روند و سیاست های گذشته، سبب خواهد شد تا تولید پسته در بیشتر مناطق پسته کاری استان کرمان و به طریق مشابه سایر مناطق پسته کاری کشور غیر اقتصادی شود.

برای رهایی از این شرایط نامساعد و رفع دغدغه تولید کنندگان پسته، بایستی اقداماتی توسط خود باغ داران و یا دولت صورت پذیرد. از جمله اقدامات مهم که بایستی باغ داران پسته کار دنبال کنند عبارتند از: اول تلاش برای استفاده از علم، تحقیقات و فناوری های جدید و افزایش عملکرد در هکتار از طریق اعمال مدیریت علمی. ثانیا باغ داران بایستی تالش کنند تا مدیریت اقتصادی تولید و استفاده اقتصادی از نهاده های کشاورزی را جدی بگیرند و هزینه های خود را بهتر مدیریت کنند و سعی کنند عالمانه و اقتصادی هزینه کنند و از صرف هر گونه هزینه، بدون اطمینان از کسب منافع بیشتر پرهیز نمایند. ثالثا باغ داران بایستی سطح زیر کشت خود را متناسب با مقدار آب کشاورزی در دسترس تنظیم نمایند تا هم در هزینه های مدیریت باغ صرفه جویی شود و هم بهره وری خود را ارتقا بخشند. رابعاً باغ داران بایستی، مدیریت مالی با اولویت کاهش هزینه تولید داشته باشند و انضباط مالی را رعایت نمایند.

برای این منظور استفاده از دفاتر حسابداری ساده باغ و تهیه و اجرای بودجه کوتاه مدت سالیانه و میان مدت۳ ساله توصیه می گردد.

خامسا چون بر اساس تحقیقات انجام شده، بازدهی سالیانه سرمایه گذاری در تولید پسته کمتر از ۲۰درصد است و با توجه به سود بالای ۲۰ درصدی اغلب تسهیلات بانکی در دسترس، لذا باغ داران بایستی سعی کنند تا هزینه های مدیریتی باغ را از محل درآمد سالیانه و یا ۳ ساله باغ خود، در قالب بودجه تهیه شده تامین نمایند و از دریافت تسهیالت بانکی با سود بالای ۲۰ درصد برای تامین هزینه های مدیریتی باغ اجتناب نمایند

دولت و بویژه وزارت جهاد کشاورزی هم وظایفی بعهده دارد تا به باغ داران برای برون وضعیت نامساعد کمک کند. از جمله اقداماتی که بایستی توسط دولت و رفت از این دستگاههای متولی پسته صورت پذیرد عبارتند از:اوال تالش برای کنترل تورم در سطح ملی و کاهش هزینه تولید پسته و سایر محصوالت تولیدی بخش کشاورزی. ثانیا برنامه ریزی برای تدوین بسته حمایت مالی از تولید کنندگان پسته بویژه کشاورزان خرده مالک و فقیر که می تواند شامل یارانه بیشتر به انواع نهاده های تولید، یارانه به بیمه جامع پسته، یارانه به وام های کشاورزی، یارانه به قیمت فروش محصول در صورتی که قیمت پسته در بازار از یک سطح اقتصادی کمتر باشدو سایر انواع حمایت ها که بتواند هزینه تمام شده پسته را کاهش دهد.

ثالثا حمایت از صادرات پسته که مهمترین ضرورت فوری فعلی، حذف پیمان سپاری ارزی و امکان برگشت کامل ارز حاصل از صادرات پسته و تبدیل آن در بازار با نرخ بازار آزاد و همچنین حذف انحصار در واردات و اجازهدادن به صادر کنندگان که بتواند در قبال صادرات، کاالهای مورد نیاز کشور را وارد کنند. رابعاً برنامه ریزی دولت و دستگاههای متولی بخش کشاورزی برای تکمیل زنجیره ارزش محصول پسته، گسترش بازار با تاکید بر توسعه بازار داخلی و تنوع بخشی به محصولات جانبی و تکمیلی پسته.برنامه ریزی و ساماندهی به شبکه توزیع پسته و کاهش دالللی به روش سنتی و افزایش فروش مستقیم از تولید کننده به مصرف کننده نهایی در بازار داخلی با واسطه گری تعداد محدود شرکت های بازاریابی دارای اعتبار و صلاحیت، نیز بایستی در دستور کار قرار گیرد.

۱. یادداشت تحلیلی

خامسا چون بر اساس تحقیقات انجام شده، بازدهی سالیانه سرمایه گذاری در تولید پسته کمتر از ۲۰درصد است و با توجه به سود بالای ۲۰ درصدی اغلب تسهیلات بانکی در دسترس، لذا باغ داران بایستی سعی کنند تا هزینه های مدیریتی باغ را از محل درآمد سالیانه و یا ۳ ساله باغ خود، در قالب بودجه تهیه شده تامین نمایند و از دریافت تسهیالت بانکی با سود بالای ۲۰ درصد برای تامین هزینه های مدیریتی باغ اجتناب نمایند

دولت و بویژه وزارت جهاد کشاورزی هم وظایفی بعهده دارد تا به باغ داران برای برون وضعیت نامساعد کمک کند. از جمله اقداماتی که بایستی توسط دولت و رفت از این دستگاههای متولی پسته صورت پذیرد عبارتند از:اوال تالش برای کنترل تورم در سطح ملی و کاهش هزینه تولید پسته و سایر محصوالت تولیدی بخش کشاورزی. ثانیا برنامه ریزی برای تدوین بسته حمایت مالی از تولید کنندگان پسته بویژه کشاورزان خرده مالک و فقیر که می تواند شامل یارانه بیشتر به انواع نهاده های تولید، یارانه به بیمه جامع پسته، یارانه به وام های کشاورزی، یارانه به قیمت فروش محصول در صورتی که قیمت پسته در بازار از یک سطح اقتصادی کمتر باشدو سایر انواع حمایت ها که بتواند هزینه تمام شده پسته را کاهش دهد.

ثالثا حمایت از صادرات پسته که مهمترین ضرورت فوری فعلی، حذف پیمان سپاری ارزی و امکان برگشت کامل ارز حاصل از صادرات پسته و تبدیل آن در بازار با نرخ بازار آزاد و همچنین حذف انحصار در واردات و اجازهدادن به صادر کنندگان که بتواند در قبال صادرات، کاالهای مورد نیاز کشور را وارد کنند. رابعاً برنامه ریزی دولت و دستگاههای متولی بخش کشاورزی برای تکمیل زنجیره ارزش محصول پسته، گسترش بازار با تاکید بر توسعه بازار داخلی و تنوع بخشی به محصولات جانبی و تکمیلی پسته.برنامه ریزی و ساماندهی به شبکه توزیع پسته و کاهش دالللی به روش سنتی و افزایش فروش مستقیم از تولید کننده به مصرف کننده نهایی در بازار داخلی با واسطه گری تعداد محدود شرکت های بازاریابی دارای اعتبار و صلاحیت، نیز بایستی در دستور کار قرار گیرد.

در راستای تکمیل زنجیره ارزش و توسعه بازار داخلی و صادراتی می توان از ظرفیت بالقوه و بال استفاده کشاورزی قراردادی استفاده نمود که الزم است تا متولیان بخش کشاورزی با استفاده از تجارب ارزنده جهانی برای توسعه کشاورزی قراردادی برنامه ریزی علمی و کارشناسی نمایند. خامسا نظارت جدی بر بازار نهاده های کشاورزی بویژه کودها و سموم کشاورزی به گونه ای که کیفیت این نهاده ها برای باغ داران تضمین گردد . همچنین نظارت مداوم بر فرایند توزیع اعتبارات کشاورزی به گونه ای که وام های کشاورزی عادالنه و با اندک هزینه پنهان بین متقاضیان توزیع گردد و نظارت تا مرحله آخر که مصرف وام دریافتی در بخش کشاورزی است نیز ادامه یابد، تا فرار اعتبارات از بخش کشاورزی به حداقل مقدار ممکن برسد و سبب بهبود بهره وری تولید پسته گردد.

مجموعه اقدامات گفته شده اگر به خوبی مدیریت شوند، می توانند در میان مدت و بلندمدت مشکل غیر اقتصادی شدن تولید را رفع کرده و دغدغه تولید کنندگان و صادر کنندگان پسته را مرتفع سازند و پسته ایران همچنان تا سالها در بازار جهانی بتواند در جایگاه شایسته خود بماند و منشا درآمد، اشتغال و ارزآوری برای اقتصاد کشور باشد.

البته شایان ذکر است که مشکل کمبود کمی و کیفی منابع پایه از جمله آب و خاک کشاورزی و تغییرات شدید اقلیمی، همچنان در صدر مشکالت تولید کنندگان پسته در اغلب مناطق پسته کاری کشور می باشد و تاثیر آن بر تولید اقتصادی و بقای بلندمدت صنعت پسته کشور غیر قابل انکار است که بایستی به طور جداگانه و کامال علمی و کارشناسی، موضوعات مربوط به آن تحلیل و برای رفع چالش های مربوطه برنامه ریزی و اقدام الزم صورت پذیرد.

بررسی چگونگی نشر ارقام جدید زراعی دیم به عرصه‌های تولیدی

نویسنده: دکتر رویا فردوسی*

در دهه‌های اخیر، پذیرش فناوری یکی از عناوین اصلی پژوهش‌های علوم رفتاری بوده است. در واقع درک این مسئله که چرا افراد یک فناوری را می‌پذیرند و از آن استفاده می‌کنند و یا از پذیرش آن سرباز زده و در مقابل آن مقاومت می‌کنند، از مباحث مهم در زمینه فناوری بوده است. با توجه به اهمیت موضوع ترویج اثربخش فناوری‌های نوین از جمله ارقام جدید زراعی تاکنون مطالعات مختلفی در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است. در میان پژوهش¬های بسیار زیاد و متنوعی که در حوزه کشاورزی صورت گرفته است، به نظر می¬رسد تعداد اندکی از آنها به راهکارهای کاربردی کردن دستاوردهای تحقیقاتی و نفوذ آنها به عرصه‌های تولیدی به ویژه در حوزه علوم کشاورزی پرداخته‌اند.

بر این اساس بلالی و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی عامل‌های اقتصادی–اجتماعی موثر بر پذیرش فناوری آبیاری تحت فشار در شهرستان همدان پرداختند. بر اساس مدل رگرسیون لاجیت نتایج نشان دادند که متغیرهای سطح تحصیلات، درآمد ناخالص سالانه کشاورز، دسترسی به تسهیلات مالی و اعتباری، نوع مالکیت زمین و شرکت در کلاس‌های آموزشی آبیاری بر پذیرش فناوری آبیاری تحت فشار تاثیر معنی‌داری دارد. اما متغیرهای توضیحی سن کشاورز، تجربه کاری و نوع منبع تامین آب تاثیر معنی‌داری بر پذیرش فناوری آبیاری تحت فشار ندارند .

مقدسی و کمایی (۱۳۹۷)، به شناسایی عوامل مؤثر بر پذیرش بذور جدید گندم (بهار، پیشتاز، پیشگام، پارسی و سیوند) توسط کشاورزان شهرستان ساوجبلاغ پرداختند. مطابق نتایج، متغیرهای درآمد غیرکشاورزی، تولید در هکتار، تجربه گندمکاری، میزان تحصیلات کشاورز و گذراندن دوره آموزشی اثر مثبت در سرعت پذیرش ارقام جدید داشتند. سیدان و همکاران (۱۳۹۸)، برای بررسی اثرات فنی و حمایتی بر احتمال پذیرش ارقام جدید گندم آبی به وسیله کشاورزان شهرستان همدان از روش تحلیل سلسله مراتبی با چهار شاخص و مدل لاجیت برای بررسی روابط میان شاخص ها استفاده نمودند. نتایج این پژوهش نشان دادند که نوآوری و داده‌های فنی بیشترین تأثیر و خدمات ترویجی کمترین تأثیر را در احتمال پذیرش کشاورزان در به کارگیری ارقام جدید گندم آبی دارند. همچنین خدمات حمایتی دولت در رتبه دوم اهمیت و ویژگی‌های مزرعه و بهره‌برداران به ترتیب در رتبه سوم و چهارم اهمیت قرار دارند.

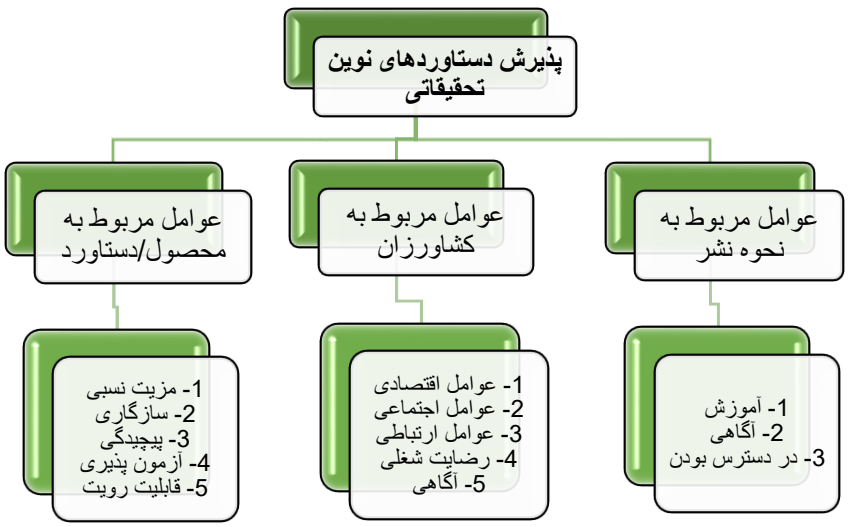
در مطالعه انجام شده توسط (بهبودی و همکاران، ۲۰۱۱)، مهمترین عوامل تأثیرگذار برگسترش تجاری سازی نتایج دانشگاهی در ایران را پژوهش–محوری، صنعت– محوری، حمایت های دولتی، توسعه پارک های فناوری و عوامل محیطی معرفی می¬کنند. کافل و شاه (۲۰۱۲)، به بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش ارقام جدید سیب‌زمینی توسط کشاورزان در نپال پرداختند. نتایج به دست آمده در این مطالعه با استفاده از مدل لاجیت نشان دادند عواملی چون اجاره زمین، مالکیت گاو، تماس با مروجان، سن و سطح آموزش تأثیر مثبت و اندازه خانوار تأثیر منفی بر پذیرش ارقام سیب‌زمینی دارند. خنجه و همکاران (۲۰۱۵)، عوامل مؤثر برذیرش ارقام جدید ذرت در زامبیا را بررسی نمودند. نتایج نشان داد عواملی مانند آموزش، عضویت در گروه‌ها و تشکلات اجتماعی، دسترسی به نشریات ترویجی، آگاهی از بازار، تعداد اعضای خانوار و مالکیت دام رابطه معنی‌دار با پذیرش ارقام جدید ذرت دارد. آوتیت و همکاران (۲۰۱۶)، عوامل پذیرش ارقام جدید برنج و تأثیر مشارکت بازار در رفاه کشاورزان نیجریه را بررسی نمودند. متغیرهایی که بر شدت پذیرش ارقام برنج جدید تاثیر گذاشتند شامل درآمد حاصل از تولید برنج، عضویت در سازمان کشاورزان، فاصله تا نزدیکترین منابع بذر، هزینه دانه، عملکرد و سطح آموزش است. جنس سرپرست خانوار، دسترسی به بذرهای اصلاح یافته، سال‌های آموزش رسمی و متوسط عملکرد برنج، متغیرهایی بودند که رابطه مثبت و معنی‌داری بر احتمال پذیرش فناوری داشتند. نتایج نشان دادند که هر گونه افزایش در رفاه کشاورزان، احتمال مشارکت کشاورزان در پذیرش ارقام اصلاح یافته برنج را افزایش می‌دهد. نتایج مطالعه (فونتانا و همکاران، ۲۰۱۶)، حاکی از این است که مهمترین موانع تجاری سازی دانش در بین دانشگاهها و صنعت به ترتیب تفاوت های موجود در اهداف دو طرف، طولانی بودن زمان پژوهش های دانشگاهی و تفاوت انگیزه های افراد در دانشگاه و صنعت بوده است.

* عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان آذربایجان شرقی

۲. مرور گزارش‌های تحقیقاتی

در مطالعه ای با عنوان تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی در پاکستان (نور و همکاران، ۲۰۱۶)، مسائل و چالش‌های پیش روی اقدامات تجاری سازی در آموزش عالی پاکستان را شامل برآورده نشدن نیازهای مشتریان توسط تحقیقات و محصولات فناورانه، مشکلات موجود در زمینه حقوق، قوانین و مقررات سازی، مالکیت فکری، فقدان اداره باکیفیت در حوزه تجاری سازی، فقدان ارتباط و تعامل با بازارهای محلی و جهانی، اعتبارات ناکافی برای سرمایه گذاری فناوری، هماهنگی ضعیف بین صنایع بزرگ و مؤسسات آموزش عالی و آموزش ناکافی محققان در زمینه تجاری سازی شناسایی کرده اند. باری (۲۰۱۶)، در مطالعه ای که با بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی و نهادی موثر بر پذیرش ارقام جدید نخودفرنگی در مناطق شمالی بورکینافاسو انجام شد، نشان داد که چهار متغیر در تصمیم گیری برای پذیرش ارقام جدید نخودفرنگی تأثیر مثبت و معنی داری داشته است، از جمله: سن، آموزش استفاده از ارقام جدید نخود فرنگی، وجود حیواناتی که از این گیاه تغذیه می کنند و به آن آسیب می زنند، و استفاده از سموم دفع آفات. در مطالعه ای که توسط باچه (۲۰۲۰) در مورد چگونگی سازماندهی و بهره¬وری تحقیقات کشاورزی در بلغارستان در آکادمی کشاورزی که اصلی‌ترین نهاد مسئول سازماندهی تحقیقات کشاورزی در این کشور است، انجام شد، مشخص شد که برخی از موسسات و ایستگاه‌های تحقیقاتی این آکادمی، اراضی و منابع قابل توجهی را در بخش کشاورزی مدیریت می‌کنند، اما تکنیک¬ها و دستاوردهای تحقیقاتی آنها با توجه به پیشرفت‌های ایجاد شده در اتحادیه اروپا بسیار قدیمی است. برخی از آنها منابع کافی و مناسبی در زمینه نیروی انسانی، منابع مالی و مادی مورد نیاز برای انجام تحقیقات مدرن موثر در اختیار ندارند. با وجود اصلاحات متعدد در سیستم تحقیقات کشاورزی این کشور، هنوز ساختار موثری برای سازماندهی نظام تحقیق و توسعه، بودجه تحقیقات، هماهنگی و ارزیابی تحقیقات، ارزیابی و برانگیختن محققان و حمایت از حقوق مالکیت معنوی محققان وجود ندارد.

برهکی (۲۰۲۱)، در مطالعه ای به بررسی اثرگذاری تحقیقات کشاورزی بر قابلیت دوام و پایداری نظام زراعی در رومانی پرداخته است. نتایج این مطالعه نشان داد که تحقیقات در این کشور بیشتر بر راهکارها و اصول کشت فشرده و انبوه کشاورزی که مبتنی بر صنعتی سازی و استفاده از نهاده‌های شیمیایی است، متمرکز شده و معتقد است که این تحقیقات و راهکارها راه‌حلی برای توسعه اقتصادی پایدار نیستند و ضرورت دارد که تحقیقات کشاورزی در این کشور توجه بیشتری به توسعه و تقویت نظام ها و فنآوری‌های زیست محیطی هماهنگ با زیست بوم هر منطقه با تاکید بر حفظ و بهبود انواع گیاهان بومی رومانیایی بپردازد. با توجه به مرور منابع انجام شده در خصوص نشر و عوامل موثر در پذیرش دستاوردهای تحقیقاتی، می‌توان چهارچوب مفهومی زیر را ارائه داد. بخشی از فرآیند پذیرش مربوط به نحوه نشر دستاوردهای تحقیقاتی و در اختیار بودن آن برای بهره‌برداران است، بخشی مربوط به ویژگی های خود دستاورد و بخش سوم مربوط به خود بهره‌بردار و پذیرش آن می باشد که در نگاره زیر خلاصه شده است.

مراحل ارزیابی اقتصادی و زیست محیطی استفاده از سایبان در باغات انار

مجری مسئول: دکتر جلال سالم – دکتر صفت اله رحمانی *

تعریف مسئله و اهمیت موضوع

تولید انار در استان یزد، به استثنای رقابت برای زمین، با سایر موانع مطرح شده روبرو می باشد. شرایط نامساعد آب و هوایی یکی از موانع بزرگ تولید انار می باشد. به طوری که در سال ۱۴۰۰، در اثر عوامل محیطی به محصول انار در استان یزد بیش از ۱۳۰ میلیارد ریال خسارت وارد شده است. همچنین موضوع تولید پایدار انار و استفاده بهینه از آب نیز تولید این محصول را تحت شعاع قرار داده است. بنابراین، بر اساس معیارهای بیان شده توسط کالینز و دوئرفلینگر (۲۰۱۶)، انار یکی از محصولاتی است که نیازمند به استفاده از روش های تولید جدید از جمله استفاده از سایبان می باشد. این روش کشت را می توان برای تولید اغلب محصولات باغی از جمله انواع میوه ها ، نشا ها ، سبزی ها و انواع جالیز در مناطق مختلف مورد بهره برداری قرار داد . استفاده از سایبانها دارای مزایای بسیاری است،که میتوان به موارد ذیل اشاره نمود:

۱ -افزایش بهره وری و استفاده حداکثری از ظرفیت های تولیدی موجود در باغ ها و مزارع و بهبود کمیت و کیفیت محصولات باغبانی

۲ -کاهش سرعت باد و پیش گیری از ریزش میوه در اول فصل و کار امد کردن گرده افشانی

۳- محافظت در برابر طول موج های مضر و افزایش دریافت طول موج های مفید و محافظت در برابر شدت نور بالا و کاهش تنفس نوری در گیاهان و فیلترکردن تشعشع خورشیدی و محافظت از گیاه در برابر اشعه ماوراء بنفش اضافی

۴ -کاهش دما در حد بهینه و افزایش فتوسنتز، افزایش فرآیند آلی سازی، افزایش میزان قند و رسیدگی بهینه محصول

۵ -کاهش تبخیر، تعرق، تنش آبی و کاهش مصرف آب آبیاری و افزایش کارایی مصرف آب به میزان ۳۰ درصد

۶- صرفه جویی در مصرف عناصر غذایی و امکان بکارگیری سیستم های هیدروپونیک در محیط کنترل شده

۷ -محافظت نسبی در برابر عوامل خسارتزای زنده (پرندگان حشرات) و غیر زنده (تگرگ، برف، سرماو و آفتاب سوختگی)

۸ -مدیریت آفات و عوامل بیماریزا

۹- افزایش طول دوره رشد گیاه و عملکرد محصول در واحد سطح

دستورالعمل بکارگیری یافته در عرصه:

برای ارزیابی اقتصادی سایبان در باغات کشت انار لازم است در دو حالت فضای باز و زیر سایبان مراحلی به شرح ذیل انجام شود

-جمع آوری اطلاعات اولیه از محصول و داده های اقلیمی منطقه

-سایبان با سه رنگ مختلف سبز، آبی و سفید مد نظر قرار گیرد و کشت بدون سایبان بعنوان شاهد باشد

-هزینه کل نصب تورها شامل تور، ستون، طناب های مهار ستون، اجاره ماشین آلات، نصب تور، نیروی کار و سایر مخارج برآود و ثبت شود

-هزینه های سالانه استفاده از تور، شامل تورها، نصب، چارچوب، اجاره ماشین آلات، نیروی کار، پهن کردن و جمع کردن تورها در هر سال محاسبه شود

-هزینه های تور در هزینه های سالانه محصول اعمال شود.

-در ارزیابی استفاده از تاثیر تور در افزایش یا کاهش درآمد ناخالص در نظر گرفته شود

-سایر هزینه های تولید شامل نیروی کار، آبیاری و ... ثابت فرض شود (زیرا این هزینه ها در حالت با و بدون استفاده از تور مساوی می باشد)

-میزان تولید برای دوحالت (با سایبان و بدون سایبان) برآورد شود.

-ارزش تولید برای دوحالت با سایبان و بدون سایبان برآورد شود

-سود خالص برای دوحالت با سایبان و بدون سایبان برآورد شود

-شاخص های اقتصادی (نرخ بازگشت سرمایه، نسبت فایده به هزینه و....) در دوحالت با سایبان و بدون سایبان با توجه به شرایط و اطلاعات اقلیمی تحلیل و نتیجه گیری شود.

* به ترتیب اعضای هیئت علمی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان یزد و ستاد سازمان

۳. یافته قابل ترویج

نتایج و مزایای حاصل از بکارگیری یافته در عرصه:

هدف از اجرای این پروژه بررسی اقتصادی توری های به کار گرفته شده در باغات انار و مقایسه آن با شرایط بدون توری می باشد. همچنین مقایسه آنها با هم، از لحاظ تاثیر بر رشد و تغذیه درختان و کیفیت محصول و تعیین اقتصادی ترین رنگ توری بر افزایش شاخص‌های رشد و نمو و امکان جایگزینی توری‌های رنگی به جای سایه بان‌های سنتی موجود می باشد. احداث سایبان مزایائی از قبیل صرفه جوئی در مصرف آب، کاهش آفتاب سوختگی تنه درختان و میوه و همچنین افزایش عملکرد و بهبود کیفیت در محصول را دارد.

۴۳

راهکارهای افزایش تولید و صادرات گیاهان دارویی در استان فارس

مجری مسئول: دکتر ابراهیم زارع *

تعریف مسئله و اهمیت موضوع

الگوی تولیدات کشاورزی در کشور ما از گذشته تا به حال به سمت تولید آب بر بوده است، این در حالی است که کمبود آب در ایران و استان فارس از مرحله بحران نیز عبور کرده است. معرفی گیاهان دارویی متحمل به‌خشکی و جایگزینی آنها با محصولات زراعی معمول یکی از راه‌کارهای پیشنهادی برای مدیریت بحران آب در بخش کشاورزی است. این گیاهان باید علاوه بر سازگاری اقلیمی و قابلیت جایگزینی با گیاهان آب دوست، بتواند درآمد مناسبی نیز برای کشاورزان ایجاد کند.

استفاده از فرصت رویکرد جهانی به استفاده از این گیاهان در صنایع دارویی، آرایشی- بهداشتی و غذایی، نیازمند برنامه‌ریزی صحیح و منسجم در همه ابعاد تولید و بازار است. انتظار می‌رود ارزش مبادلات در بازار جهانی این گیاهان تا سال ۲۰۵۰ به رقمی معادل پنج تریلیون دلار افزایش یابد.

کشور ایران حدود ۶۰ میلیون دلار از تجارت جهانی گیاهان دارویی را به خود اختصاص داده است که بخش عمده‌ای از این مبلغ مربوط به صادرات زعفران و زیره سبز است. علاوه بر زعفران و زیره سبز، مهمترین گیاهان دارویی صادراتی ایران در سال‌های اخیر آویشن، بادرنجبویه، بابونه، اسفرزه، بومادران، گل ختمی، زوفا، مریم گلی، کتیرا، آنغوزه، شیرین بیان، تلخ بیان، مورد برگ کنار، سقز، علف گاو زبان، گل ساعتی، باریجه، موسیر، حنا، گز علفی و... بوده که به کشورهای آلمان، امریکا، انگلستان، فرانسه، مجارستان، پاکستان، هند، چین، ترکیه، بحرین، کویت، قطر، کانادا، سوییس، سوئد، لبنان، ایتالیا و امارات صادر شده است.

با توجه به سهم ۱۲۴ میلیارد دلاری تجارت جهانی از فروش گیاهان دارویی، سهم ایران کمتر از نیم درصد کل تجارت جهانی است. سطح زیر کشت گیاهان دارویی در استان فارس در حدود ۳۲۰ هکتار و میزان تولید سالیانه ۳۷۰۰ تن محصول است. از جمله مهمترین گونه‌های گیاهان دارویی که دراستان فارس کشت می‌شود، می‌توان به آلوئه ورا، نعنا فلفلی، آویشن باغی، به لیمو، رازیانه، زیره سبز، اسطوخودوس، مریم گلی، رزماری اشاره کرد.

برنامه‌ریزی اصولی برای توسعه فعالیت‌ها در بخش گیاهان دارویی، نیازمند بررسی دقیق وضعیت موجود، شناخت کافی پتانسیل‌ها در عرصه‌های زراعی و منابع طبیعی به عنوان خاستگاه اصلی گونه‌های بومی کشور و همچنین شناخت صحیح محدودیت‌ها و چالش‌ها در بازار این محصولات با استفاده از روش‌ها و مدل‌های معتبر است. یکی از این روش ها استفاده از شاخص‌های مزیت نسبی و ساختار بازار است. بررسی مزیت نسبی تولید و تجارت گیاهان دارویی علاوه بر اینکه به شناخت و درک صحیحی از بازارهای صادراتی این محصولات منجر می‌شود، گامی مهم در جهت صادرات این محصولات به شمار می‌آید.

دستورالعمل بکارگیری یافته در عرصه:

مخاطب اصلی یافته‌های حاصل از این پروژه سیاست‌گزاران و مجریان برنامه‌های توسعه کشت گیاهان دارویی در کشور هستند. پیشنهادات کاربردی حاصله برای گیاهان دارویی دارای مزیت نسبی، گیاهان فاقد مزیت نسبی و کل گیاهان دارویی ارائه شده است.

نتایج و مزایای حاصل از به کارگیری یافته در عرصه:

نتایج و مزایای حاصل از بکارگیری یافته در عرصه:

۱ -استفاده از ظرفیت مغفول مانده تولید و صادرات گیاهان دارویی و فرآورده‌های آن در ایران

۲ -فراهم شدن امکان کنترل و نظارت بر روی صادرات گیاهان دارویی

۳ -فرآوری گیاهان دارویی صادراتی که علاوه بر افزایش ارزش افزوده، موجب افزایش اشتغال می شود.

۴ -استفاده بهینه از ظرفیت مراکز دانشگاهی، علمی و تحقیقاتی

۵ -کاهش قیمت تمام شده محصولات نسبت به سایر کشورها

۶ -افزایش شناخت از بازارهای خارجی و ارتباط مستقیم با خریداران

۷ -به دست آوردن جایگاه مناسب در تجارت جهانی گیاهان دارویی

۸ -جلوگیری از تخریب رویش‌گاه‌های طبیعی گیاهان دارویی

۹ -افزایش حجم و ارزش معاملات خارجی و داخلی گیاهان دارویی

۱۰ -کاهش موانعی که بر سر راه صادرات گیاهان دارویی است و فضای کسب و کار را برای صدور این محصولات نامناسب کرده است.

* عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان فارس

کشاورزی بازآفرین (Regenerative agriculture)

نویسنده: دکتر فاطمه عسگری*

مقدمه

کشاورزی در حال ورود به دوران تحول است. اگرچه انقلاب سبز در تغذیه جمعیت انسانی به‌سرعت در حال رشد موفق بوده است، اما خاک زمین و تنوع زیستی آن را نیز از بین برده و به تغییرات اقلیمی کمک کرده است؛ بنابراین، این شیوه‌های بهره‌برداری پایدار نیستند و می‌بایست با به‌کارگیری مجموعه‌ای از روش‌ها به نام کشاورزی بازآفرین به‌سرعت به سمت تحول کشاورزی حرکت کنیم. کشاورزی بازآفرین یک نظام تولید مواد غذایی مبتنی بر پیامد است که سلامت خاک را پرورش و احیا می‌کند، از آب‌وهوا، منابع آبی و تنوع زیستی محافظت می‌کند و بهره‌وری و سودآوری مزارع را افزایش می‌دهد. کشاورزی بازآفرین نوآوری پایدار را با سنت ترکیب می‌کند. همان‌طور که از نامش پیداست، بر بازسازی تحت‌اللفظی خاک و اکوسیستم‌های سیاره تمرکز دارد. کشاورزی بازآفرین خاک را بهبود می‌بخشد، بهره‌وری بالا و مواد غذایی با کیفیت بالا را به ارمغان می‌آورد و به مقابله با تغییرات اقلمی و بازیابی تنوع زیستی ازدست‌رفته کمک می‌کند. بسیاری از شیوه‌های کلیدی کشاورزی بازآفرین – کشت مخلوط که در آن چندین محصول باهم کاشته می‌شوند، برای مثال، زراعت– جنگل‌داری و زراعت–دامداری – ریشه در کشاورزان بومی دارد که با زمین کار می‌کنند نه در مقابل زمین. این نوع کشاورزی با به‌کارگیری کربن مجدد خاک از طریق فتوسنتز غذای سالم تولید کرده و از منابع آبی محافظت می‌کند. همچنین تنوع اکولوژیکی و فرهنگی را تقویت نموده و موجب انعطاف‌پذیری اقتصادی می‌شود. کشاورزی بازآفرین ریشه‌های باستانی دارد و پایه و اساس نظام‌های غذایی بومی و سنتی در سراسر جهان را تشکیل می‌دهد.

کشاورزی بازآفرین اخیرا مورد توجه تولیدکنندگان، خرده فروشان، محققان و مصرف کنندگان و همچنین سیاستمداران و رسانه های جریان اصلی قرار گرفته است. در بخش عمومی، دولت ها از سطوح بین المللی تا محلی در حال بررسی امکانات کشاورزی بازآفرین برای کمک به برنامه های اقدام اقلیمی هستند.

آیا کشاورزی بازآفرین می‌تواند جهان را تغذیه کند؟

کشاورزی مدرن کار قابل‌توجهی در تغذیه ۷.۹ میلیارد جمعیت جهان انجام داده است. بااین‌حال، با پیش‌بینی جمعیت جهان به ۹.۷ میلیارد نفر در سال ۲۰۵۰، کشاورزی با چالش‌های فزاینده‌ای ناشی از زمین‌های تخریب‌شده، تغییرات اقلیمی بی‌سابقه، مهاجرت آفات و آفت‌های جدید از سایر نقاط جهان و کاهش منابع آب مواجه است.

کشاورزی بازآفرین می‌تواند هم کمیت و هم کیفیت محصولات غذایی را بهبود بخشد.

– تحقیقات نشان می‌دهد که ساخت مواد آلی خاک از طریق روش‌های احیاکننده می‌تواند عملکرد را بهبود بخشد. روش‌های کشاورزی بازآفرین باعث ایجاد مواد آلی در خاک می‌شود، به‌طوری‌که بهتر می‌تواند آب و مواد مغذی را حفظ کند. در طول دوره‌های طولانی خشکسالی، محصولات می‌توانند برای مدت طولانی‌تری در خاکی که رطوبت را حفظ می‌کند، زنده بمانند.

– مطالعات کشاورزی ردیفی با فن‌آوری بالا در ایالات‌متحده که شیوه‌های بازآفرین را به‌کاربرده، عملکرد مشابهی را در مقابل شیوه‌های مرسوم حفظ کرده است. مطالعه‌ای در کنیا نشان داد که استفاده از روش‌های کشاورزی بازآفرین در ذرت، سور گوم و لوبیا به‌طور قابل‌توجهی (تا ۲۰۰٪) عملکرد را افزایش داد. مطالعه دیگری در ایالات‌متحده همچنین نشان داد که با افزایش غلظت مواد آلی خاک، عملکرد نیز افزایش می‌یابد.

– لازم به ذکر است استفاده از کشاورزی بازآفرین همیشه به افزایش عملکرد منتهی نمی‌شود؛ به‌مانند هر تحول تاریخی، کشاورزان ممکن است به یک دوره گذار نیاز داشته باشند.

– گیاهانی که در خاک فعال و سالم ازنظر بیولوژیکی رشد می‌کنند، ازلحاظ محتوای مواد مغذی، غنی‌تر هستند و بنابراین، این امر پیامدهای زیادی برای جمعیت رو به رشد جهانی به دنبال دارد.

* عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان گیلان

Received: 27 November 2023 | Revised: 22 May 2024 | Accepted: 17 June 2024

DOI: 10.1111/1477-8947.12532

ARTICLE

WILEY

Modeling the linkage between climate change, CH4 emissions, and land use with Iran's livestock production: A food security perspective

Seyed Mohammadreza Mahdavian[1] | **Fatemeh Askari**[1] | **Hamed Kioumarsi**[2] | **Reza Naseri Harsini**[2] | **Hushang Dehghanzadeh**[2] | **Behnaz Saboori**[3]

[1]Economic, Social and Extension Research Department, Gilan Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Rasht, Iran

[2]Animal Science Research Department, Gilan Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Rasht, Iran

[3]Department of Natural Resource Economics, College of Agricultural and Marine Sciences, Sultan Qaboos University, Muscat, Oman

Correspondence
Behnaz Saboori, Department of Natural Resource Economics, College of Agricultural and Marine Sciences, Sultan Qaboos University, Muscat, Oman.
Email: b.saboori1@squ.edu.om

Abstract

The livestock production sector plays a crucial role in food security and income generation and has an undeniable relationship with the environment. Like other agricultural sectors, it faces the significant challenge of climate change. However, the attention given to this issue has not been satisfactory given its importance. Thus, the primary aim of the current research is to assess the impact of temperature change, precipitation, CH4 emissions, gross fixed capital, and land use on the livestock production index as an indicator of food security in Iran. The modeling uses data from 1990 to 2020, employing the NARDL approach and Granger causality. The results show that a 1% increase in temperature can lead to an 8.06% decrease in livestock production (food security), while a 1% decline in temperature results in a 3.85% surge in livestock production. Precipitation has a direct relationship with food security; a 1% rise and drop in rainfall lead to an increase and reduction in livestock production by 0.8% and 1.02%, respectively. A 1% increase in gross fixed capital boosts food security by 0.47%, while a 1% decrease leads to a 2.32% reduction. A statistically

 © 2024 United Nations.

Research Article

Iranian Journal of Medicinal and Aromatic Plants Research
Vol. 39, No. 3, Page 400-414 (2023)

DOI: 10.22092/ijmapr.2023.359558.3215
DOR: 20.1001.1.17350905.1402.39.3.6.5

Pathology of the licensing process for medicinal plants exploitation in the field of natural resources

Seyed Jafar Seyedakhlaghi[1*], Neda Alizadeh Balochi[2], Maedeh Yousefian[3], Dariush Ghorbanian[4], Behrouz Fani[5], Davoud Darvishi[6], Shila Hajjaforosh Nia[7], Mohammad Reza Shirzadi[2] and Seyed Narges. Seyedakhlaghi[8]

1*- Corresponding author, Research Institute of Forests and Rangelands, Agriculture Research, Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran, E-mail: sjsa47@gmail.com
2- Office of Economic Affairs, Agriculture Research, Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran
3- Forests and Rangelands Research Department, Mazandaran Agricultural and Natural Resources Research and Education Center Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Sari, Iran
4- Forests and Rangelands Research Department, Mazandaran Agricultural and Natural Resources Research and Education Center Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Semnan, Iran
5- Forests and Rangelands Research Department, Kurdistan Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Sanandaj, Iran
6- Forests and Rangelands Research Department, Kerman Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Kerman, Iran
7- Forests and Rangelands Research Department, Isfahan Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Isfahan, Iran
8- Faculty of Mathematics and Computer, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

Received: July 2022 Revised: May 2023 Accepted: July 2023

Abstract

Background and objectives: According to the law on the protection and exploitation of forests and pastures, any exploitation of natural resources by individuals or legal persons must be done with the approval and permission of the country's natural resources and watershed management organization. Issuing a license to exploit medicinal plants is one of the most critical natural resource licenses. It has an implementation process. The evidence shows that there are various issues with issuing this license. It is necessary to conduct a scientific investigation to improve and correct the mentioned process. The upcoming research analyzes the licensing process for medicinal plants in the field of natural resources.

Methodology: The current research is qualitative and applied. In order to identify the current status of the sadro process and the license to exploit medicinal plants, the qualitative research method of the focus group has been used. This research selected 64 users and 30 experts from 6 provinces. Their points of view were collected and analyzed using content analysis.

Results: The results showed that, in total, there are 23 harms in the process of exporting the exploitation of medicinal plants, which are the multiplicity of systems and the lack of an integrated and intelligent system, the lack of a common platform for the implementation of processes in the provinces, the physicality of performing a large part of the processes, unauthorized harvesting and No product license from the plantations, lack of specialized manpower for monitoring, handing over the right of exploitation to non-native people, neglect of some observers in declaring and including the actual amount of production and harvesting of medicinal plants, the small financial and economic power of the operators to prepare the plan booklet, the largest share in the pathology of the licensing process. Also, the results showed that the average time required to obtain a license with a design booklet is 16 months. Without a design booklet, it takes 67 days. This time to get a license to transport the product inside the

Copyright: © 2023 by the authors. This is an open access, peer-reviewed article published by Research Institute of Forests and Rangelands (http://ijmapr.areeo.ac.ir/) and distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

کاربست خوشه کسب و کارهای کشاورزی و فنون تسهیلگری در توسعه روستایی

نویسندگان: دکتر حسین حیدری و دکتر عبدالحمید پاپ زن *

هدف از تدوین این کتاب ارائه الگویی جهت اشتغالزایی و توسعه کسب و کارهای کشاورزی و ایجاد و توسعه خوشه کسب و کارهای کشاورزی با استفاده از ابزار زنجیره ارزش در مناطق روستایی می باشد. در این کتاب مدل اجرایی توسعه زنجیره ارزش خوشه کسب و کارهای کشاورزی ارائه شده است و از فنون تسهیلگری به منظور جذب مشارکت ذی نفعان در شناسایی و تحلیل زنجیره ارزش کسب و کارهای کشاورزی استفاده شده است. کتاب فوق الذکر نقشه راه روشنی را در جهش تولید محصولات کشاورزی و توسعه کسب و کارهای روستایی با جذب مشارکت بهره برداران و بخش خصوصی ارائه کرده است.

* به ترتیب محقق بخش تحقیقات اقتصادی، اجتماعی و ترویجی، مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان کرمانشاه
عضو هیات علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی

گروه کانونی

نویسنده: ندا علیزاده*

مقدمه

گروه کانونی (Focus group) گروهی کوچک شامل افرادی با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشابه است که در زمینه مورد پژوهش، به بحث می‌پردازند. در این بحث آزاد می‌توان از دیدگاه‌های افراد گروه به نمایندگی از جامعه مورد پژوهش اطلاعات کسب کرد. از این شیوه به ویژه در تحقیقات بازاریابی استفاده می‌شود.

مطالعه به روش گروه کانونی یک روش تحقیق کیفی در مطالعات مدیریت محسوب می‌شود. روش‌های پژوهش کیفی در علوم انسانی و مدیریت از جمله روش‌های پژوهشی است که استفاده آنها در موقعیت‌ها و جایگاه‌های مناسب خود می‌تواند بسیار اثربخش باشد. این روش‌ها در میان پژوهشگران و صاحب‌نظران کشور ما کمتر مورد توجه قرار گرفته است. به گونه‌ای که حتی حجم زیادی از پژوهش‌های علمی در زمینه مدیریت خالی از خلاقیت شده و تنها محدود به روش‌های کمی و آن هم بیشتر روش پیمایشی و کاربردی شده است.

متاسفانه تحقیقات اکتشافی و تولیدکننده علم در کشور به‌رغم ظرفیت مناسب در خور توجه نیست. شاید علت آن را بتوان ضعیف بودن در ارتباطات و کارهای جمعی دانست. چرا که تحقیقات کیفی نیازمند تبادل نظرات بیشتر میان افراد است. از طرف دیگر بسیاری از مدیران با بی توجهی به این روش‌ها اعتقادی به اختصاص وقت به این روش‌ها ندارند.

تعریف گروه کانونی

گروه کانونی، یکی از روش‌های مصاحبه کیفی است که برای ایجاد تعامل بین اعضای گروه طراحی شده است تا انگیزه برای بحث عمیق تر را فراهم نموده و جنبه‌های مختلف و جدید موضوع مورد بحث را آشکار نماید. یکی از ویژگی‌های مصاحبه‌های گروه کانونی، تعامل میان اعضای گروه (مصاحبه شوندگان) است که تمایل به تفکر و تبادل نگرش‌ها و ایده‌ها را برمی انگیزد.

در حالی که ممکن است به راحتی در طول جلسات مصاحبه مستقیم انفرادی ظهور نیابد. باید دانست تشکیل گروه کانونی، جلسه‌ای برای حل مشکل یا تصمیم‌گیری نیست. بلکه تنها یک جلسه مصاحبه است.

گروه کانونی روشی برای تبادل افکار و مذاکره است. طبق یک برنامه‌ریزی دقیق طراحی می‌شود تا ادراکات و بینش مصاحبه‌شوندگان را در محیطی به دور از تهدید و فشار بسنجد.

گروه های کانونی شکلی از مصاحبه گروهی هستند اما تمیز و تشخیص بین این دو خیلی مهم است. بطوری که مصاحبه گروهی شامل مصاحبه همزمان تعدادی از افراد است. تمرکز اصلی بر پرسش ها و پاسخ‌های مطرح شده بین پژوهشگر و مصاحبه شوندگان می‌باشد.

حجم نمونه گروه‌های کانونی

پژوهش‌گران درباره تعداد شرکت‌کنندگان در گروه‌های کانونی اتفاق نظر ندارند. در صورت متجانس بودن گروه باید بین ۴ تا ۱۲ نفر استفاده شود. برای گروه‌های نامتجانس بین ۶ تا ۱۲ نفر کافی است. تعیین تشکیل تعداد گروه‌های کانونی مورد نیاز برای یک بررسی، مشکل‌تر از انتخاب تعداد افراد شرکت کننده در هر گروه است. هیچ کس خارج از گروه پژوهش نمی‌تواند در این مورد تصمیم بگیرد.

شاید بهترین روش، اجرای متوالی گروه‌های کانونی است، تا زمانی که موضوع‌های عنوان شده به وسیله شرکت‌کنندگان در گروه تکراری نباشند و اطلاعات جدید بیشتری حاصل نشود. برای مطالعه بیشتر به نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی رجوع کنید.

* عضو هیئت علمی ستاد سازمان

جمع‌بندی بحث

گروه-های کانونی بر دیگر روش‌های پژوهش برتری دارند. زیرا هدف اصلی آن-ها کشف نگرش‌ها، احساسات، باورها، تجربه ها و واکنش افراد است که با روش-های دیگر مانند مشاهده، مصاحبه فردی و پرسشنامه-های پیمایشی قابل درک نیست. گروه های کانونی نظرها و فرآیندهای هیجانی درون بافت گروهی را کشف و استنباط می‌کنند. پژوهشگر در گروه-های کانونی قادر است که اطلاعات بیشتری را در زمان کوتاه‌تری در مقایسه با مصاحبه های فردی به دست آورد.

از گروه های کانونی می توان به صورت یک روش مستقل و یا به عنوان روشی برای تکمیل دیگر روش-ها استفاده کرد. به ویژه برای تطبیق داده-های حاصل از روش‌های گوناگون و بررسی اعتبار داده‌ها استفاده می‌شود. از گروه‌های کانونی برای تائید و نهایی کردن لیست-های مرتبط با بررسی محیط داخلی و خارجی و راهبردها نیز استفاده می‌شود.

۱-۸- تدوین برنامه بیمه درآمد کل مزرعه برای محصولات زراعی منتخب استان زنجان

ارائه کننده: دکتر محرم عین‌اللهی *

تاریخ ارائه: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰

خلاصه:

در این وبینار ابتدا ابزارهای مدیریت ریسک در بخش کشاورزی شامل ابزارهای درون مزرعه‌ای مانند تنوع زراعی، کشاورزی قراردادی، کشت محصولات دارای قیمت تضمینی، کاشت توأم محصولات مکمل و رعایت اصل انعطاف‌پذیری و همچنین ابزارهای مشارکت در ریسک از جمله بیمه محصولات کشاورزی توضیح داده شد. سپس به محدودیت‌ها و مشکلات بیمه سنتی کشاورزی در ایران اشاره شد که مهمترین آنها موارد زیر است:

۱- بالا بودن هزینه‌های اجرایی و اداری

۲- وجود اطلاعات نامتقارن که منشا مخاطرات اخلاقی و انتخاب ناسازگار است.

۳- پایین بودن ظرفیت و تمایل کشاورزان برای پرداخت حق‌بیمه

۴- ناتوانی در مدیریت نااطمینانی‌های متاثر از ریسک قیمت و درآمد

آنگاه خصوصیات بیمه‌پذیری ریسک از دیدگاه میراندا و گلابر (۱۹۹۷) و اسکیز و بارنت (۱۹۹۹) توصیف و مطالبی در خصوص معادل اطمینان و درجه ریسک‌گریزی کشاورزان ارایه شد. در ادامه، انواع بیمه‌های کشاورزی مرسوم و مورد استفاده در کشورهای پیشرفته معرفی و به دنبال آن مقدمه‌ای در خصوص ساختار بیمه درآمد کل مزرعه بیان شد و روش طراحی و تعیین حق‌بیمه در بیمه درآمد کل مزرعه، تعیین سطح درآمد تضمینی، روش‌های پیش‌بینی متغیرهای قیمت و عملکرد با استفاده از رهیافت پارامتری و ناپارامتری، روش الگوسازی تابع چگالی احتمال عملکرد، قیمت و درآمد و همچنین چگونگی محاسبه نرخ حق‌بیمه در سه سناریوی مختلف توضیح داده شد. در پایان به مزایا و محدودیتهای بهره‌گیری از بیمه درآمد کل مزرعه اشاره و پیشنهاداتی در این زمینه ارایه شد.

توصیه های کاربردی:

- زمینه‌سازی برای بهره‌گیری از برنامه بیمه درآمد کل مزرعه توسط صندوق بیمه محصولات کشاورزی
- بهره‌گیری از بیمه درآمد کل مزرعه به منظور بهبود رفاه کشاورزان و افزایش گستره بیمه کشاورزی
- استفاده از رهیافت پارامتری و ناپارامتری برای الگوسازی توزیع احتمال عملکرد، قیمت و درآمد
- بهره‌گیری از تابع توزیع بتا برای مدل‌سازی توزیع متغیر عملکرد محصولات کشاورزی
- استفاده از توزیع لوگ-لوگ و لوگ-نرمال برای الگوسازی متغیر قیمت محصولات کشاورزی
- استفاده از ترکیب اطلاعات انفرادی و منطقه‌ای کشاورزان برای طراحی بیمه درآمد کل مزرعه

* عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان زنجان

۲-۸- بررسی استراتژی های توسعه دامپروری در منطقه سیستان

ارائه کننده: دکتر محمود محمد قاسمی *

تاریخ ارائه: ۱۴۰۲/۱۲/۲۶

خلاصه:

تعداد دام های استان سیستان و بلوچستان در سال ۱۳۹۷، برابر ۱۳۴۹۰۲۶ رأس گوسفند، ۱۴۲۹۰۸ رأس بز، ۱۹۴۳۶ رأس گاو اصیل، ۲۸۰۳۸ رأس گاو دورگ، ۱۰۶۲۲۴ رأس گاو بومی و حدود۱۲۷۳۰۴ رأس گاومیش، شتر و تک سمیان بود. این تعداد دام برای تأمین نیازهای انرژی و پروتئین خود نیاز به حدود ۱۲۸۸۲۷۴ تن ماده خشک، ۱۷۱۶۶۶تن پروتئین خام و ۲۴۳۰۸۷۰۹۵۵ مگاکالری انرژی قابل متابولیسم دارند. علاوه برآن در استان سیستان و بلوچستان سالیانه حدود ۲۰۹ هزار تن ماده خشک کمبود مواد خوراکی وجود دارد که باید تأمین شود و برای تأمین مقدار کمبود پروتئین خام (حدود ۷۰ هزار تن) و انرژی قابل متابولیسم(۲۹۴ میلیون مگاکالری در سال) به صورت تئوری، حدود ۲۰۹ هزار تن ماده خوراکی با حدود ۳۳ در صد پروتئین و ۱/۴۱ انرژی قابل متابولیسم باید تأمین شود نتیجه آنکه در این استان کمبود مواد خوراکی اعم از علوفه و کنسانتره و انرژی و پروتئین وجود دارد و کمبود پروتئین خام خیلی مشهود و به اندازه ۱۳۸۳۷۲۹۴۱ بر حسب مگاکالری است. براساس نوع استراتژی به دست آمده شهرستان¬های زهک و هامون استراتژی تهاجمی و شهرستان¬های هیرمند و نیمروز استراتژی تغییر جهت و شهرستان زابل استراتژی تنوع را باید در برنامه کار قرار دهند.

توصیه های کاربردی:

- ظرفیت سازگاری بهره‌برداران در منطقه سیستان با شرایط مختلف از جمله: منابع مالی، شبکه های مشارکتی، دانش و اطلاعات، زیرساخت وفن آوری، در حال حاضر ضعیف است. جهت فائق آمدن و انطباق موفقیت آمیز ضرورت برنامه‌ریزی دقیق در این زمینه ها را می طلبد.
- گرانی علوفه و کمبود آن در بازار مشکل اصلی دامداران این استان است. به‌طوری که فقر شدید مراتع بر اثر خشکسالی و افزایش قیمت نهاده‌های دامی هزینه‌های پرورش دام را به‌خصوص برای دامداران روستایی و عشایر افزایش می‌دهد. در این شرایط دولت برای حل مشکل دامداران نهاده‌های دامی یارانه‌ای و مدت‌دار بیشتری اختصاص دهد.
- مشکل بازار عرضه تولیدات دامی یکی از عمده‌ترین مشکلات تولیدکنندگان این بخش است و تا زمانی که برای تولیدکننده بازار مطمئنی برای عرضه تولیداتش فراهم نگردد، اجرای هرگونه برنامه توسعه در این قسمت تحت‌الشعاع خواهد بود.
- به رسمیت شناختن تشکل¬های واقعی تولیدکنندگان عرصه دام و طیور و توانمندسازی این تشکل¬ها به‌منظور اعطای اختیارات، مسئولیت، پاسخگویی و مشارکت این تشکل ها در تصمیم سازی و تصمیم گیری.

* عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان سیستان و بلوچستان

رویدادهای کمیته بهره وری
وزارت جهاد کشاورزی

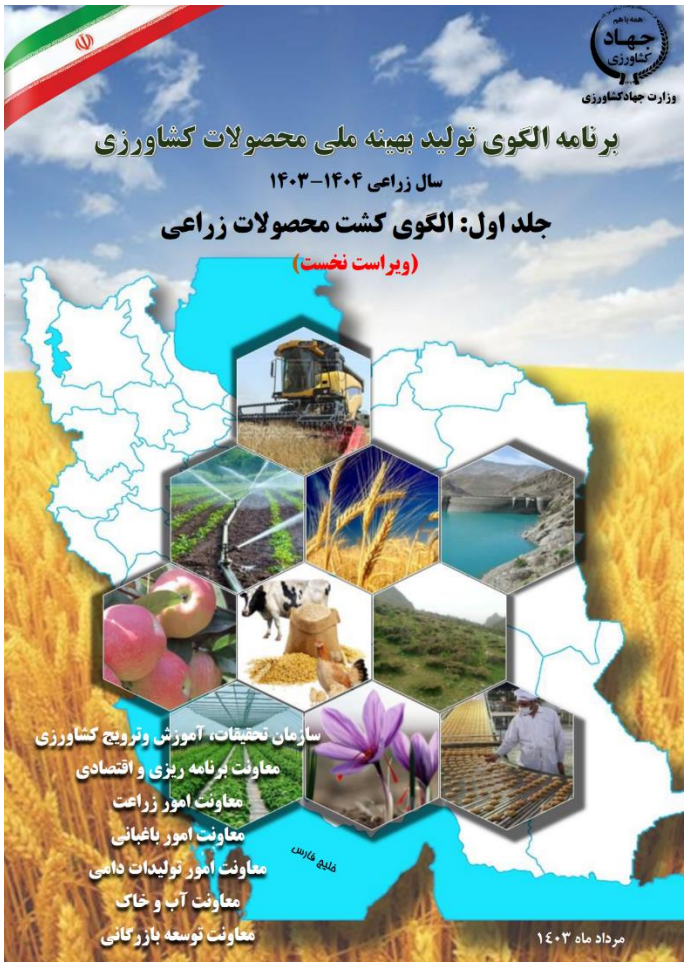
- ✓ برگزاری جلسه اصلاح شاخص های اثربخشی شرکت بازرگانی دولتی ایران با حضور اعضای هیات مدیره و سازمان بهره وری ایران در تاریخ ۲۲ مرداد ماه ۱۴۰۳ .
- ✓ کسب رتبه برتر در موضوع استقرار چرخه مدیریت بهره وری در سال ۱۴۰۲ توسط وزارت جهادکشاورزی در جشنواره شهید رجائی- ۲۹ مردادماه ۱۴۰۳.
- ✓ برگزاری جلسه کارگروه تخصصی بهره وری سازمان تات برای شاخص بهره وری آب با حضور نمایندگان موسسات مرتبط، وزارت نیرو و معاونت آب و خاک وزارت جهادکشاورزی در تاریخ ۱۴۰۳/۶/۷.
- ✓ برگزاری نشست تخصصی کارگروه بهره وری وزارت جهادکشاورزی برای تعیین شاخص های بهره وری زیربخش دام و طیور کشور در تاریخ ۲۱ مردادماه ۱۴۰۳.
- ✓ برگزاری کارگاه نظام سنجش بهره وری توسط سازمان ملی بهره وری برای متولیان بهره وری در تاریخ ۱۴۰۳/۰۵/۱۴.
- ✓ برگزاری جلسه هماهنگی شاخص های اثربخشی صندوق بیمه محصولات کشاورزی در تاریخ ۱۴۰۳/۰۵/۳ با حضور سازمان ملی بهره وری ایران، اعضای هیات مدیره و دبیرخانه بهره وری وزارت جهادکشاورزی.
- ✓ برگزاری جلسه هم اندیشی شاخص های بهره وری شرکت پشتیبانی امور دام کشور با حضور نمایندگان سازمان ملی بهره وری ایران و اعضای هیات مدیره شرکت در تاریخ ۱۴۰۳/۵/۱.

* دکتر مهرنوش میرزایی مسئول دبیرخانه بهره وری وزارت جهاد کشاورزی

رویدادهای دبیرخانه کمیته تدوین و نظارت الگوی کشت محصولات کشاورزی

- ✓ ویراست نخست برنامه الگوی کشت ملی محصولات زراعی سال کشور سال ۱۴۰۴-۱۴۰۳
- ✓ انتشار برنامه الگوی کشت ملی محصولات باغبانی کشور

رویدادهای دفتر امور اقتصادی

- ✓ تدوین برنامه های آموزشی بدو استخدام پذیرفته شدگان دهمین آزمون فراگیر دستگاههای اجرایی سازمان تات- ۲۸-۲۷ مرداد ۱۴۰۳- کرد کوی گلستان
- ✓ ابلاغ تعرفه ارائه خدمات و تولید محصولات فناورانه سال ۱۴۰۳

